

دانشگاه شاهرود
دانشکده هنر

رساله جهت اخذ درجه دکترا
رشته‌ی پژوهش هنر

عنوان

**بررسی نظام آموزش عالی در هنرهای صناعی ایران
و
پیشنهاد یک نظام نوین**

استادان راهنما

**دکتر حبیب‌الله آیت‌اللهی
دکتر مهدی پور رضائیان**

استادان مشاور

**استاد محمدعلی رجبی
دکتر علی اصغر شیرازی**

دانشجو

مهران هوشیار

دی ماه ۱۳۹۰

دانشکده هنر دانشگاه شاهد

چکیده رساله

این چکیده به منظور چاپ در نشریات دانشگاه تهیه شده است

عنوان رساله: بررسی نظام آموزش عالی در رشته‌های هنرهای صناعی ایران و پیشنهاد یک نظام نوین

استادان راهنما: ۱- دکتر حبیب‌الله آیت‌اللهی ۲- دکتر مهدی پور رضائیان

استادان مشاور: ۱- استاد محمدعلی رجبی ۲- دکتر علی اصغر شیرازی

نام دانشجو: مهران هوشیار

شماره دانشجویی: ۸۶۹۸۹۴۰۰۸

رشته: پژوهش هنر

چکیده:

هنرهای صناعی ایران که رشته‌ای با هویت، اصیل و برخاسته از بطن تاریخ است، متکی بر اعتقادات دینی و مبانی ارزشی می‌باشد که آن را نسبت به دیگر رشته‌های هنری در نظام آموزش عالی کشور متمایز می‌سازد. این در حالی است که در آموزش دانشگاهی این رشته (با نام صنایع دستی) در حال حاضر از الگو و نظامی تقلیدی، غربی و غیربومی استفاده می‌شود. ضرورت بررسی نظام آموزش عالی در رشته‌های هنرهای صناعی ایران و پیشنهاد یک نظام نوین، زمانی بیشتر آشکار می‌گردد که مطالعه‌ی سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران و نقشه‌ی جامع علمی کشور، اهدافی آرمانی از جمله؛ احراز جایگاه نخست علم و فن‌آوری در منطقه‌ی جنوب غرب آسیا را پیش روی برنامه‌ریزان علمی کشور قرار داده است. به این منظور مطالعه، تحلیل و آسیب‌شناسی نظام آموزش عالی در رشته‌ی صنایع دستی و نقد عملکرد آن طی مدت زمان حدود سی سال در دانشگاه‌های مطرح کشور، در تحقیقی که به لحاظ هدف؛ کاربردی و به لحاظ ماهیت؛ توصیفی - تحلیلی می‌باشد، آغاز گردید. در این مسیر علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای، در مطالعه‌ی میدانی لازم، جامعه‌ی آماری مورد نظر شامل دانشجویان، دانش‌آموختگان و اعضای هیأت علمی دست‌اندرکار آموزش، تدریس و برنامه‌ریزی این رشته طی سال‌های ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۸، در بزرگ‌ترین و مهم‌ترین دانشگاه‌های هنری کشور بودند که به عنوان نمونه در این پژوهش مورد پرسش قرار گرفتند. در انتها مهم‌ترین نتایج حاصل عبارتند از: ۱- در نظام آموزش عالی رشته‌ی صنایع دستی به ابعاد معنوی و شئون معرفتی انسان توجه کافی و بایسته نشده است. ۲- مبانی هنرهای سنتی در نظام آموزش عالی، تناسبی با اصول و مبادی ارزشی این رشته ندارد. ۳- شیوه‌ی گزینش و پذیرش دانشجو با ویژگی‌های ساختاری این رشته هماهنگ نمی‌باشد. ۴- آموزش دانشگاهی رشته‌ی هنرهای صناعی هدف ارتقاء سطح فرهنگی جامعه را فراموش نموده و رضایتمندی دانش‌آموختگان را در پی ندارد و نتیجه‌ی نهایی، تدوین نظامی نوین متناسب با ویژگی‌های مورد نظر در نقشه جامع علمی کشور و نیازهای فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی روز جامعه بود که با هدف ایجاد هماهنگی و کاهش مرزهای میان نظام تعلیم و تربیت رسمی و غیر رسمی در کشور پیشنهاد گردید.

واژگان کلیدی: رشته‌ی هنرهای صناعی - نظام آموزش عالی - دانشگاه - تعلیم و تربیت - نقشه‌ی جامع علمی کشور.

نام و نام خانوادگی استاد راهنما:

امضاء:

تاریخ:

تقدیم به تمامی آنان که اندیشیدن را به من آموختند؛

استاد ارجمند و بزرگوارم، مرحوم روزی طلب که معلم ساده زیستی، استواری، ژرف اندیشی و خدمت بود به این خاک.

استاد عزیزم دکتر آیت‌اللهی که عشق به این سرزمین را در دل‌ها افروخت و عاشقانه و بی‌منت آموخت.

استاد مهربانم دکتر پوررضائیان که درس استقامت را آموخت و بستر خدمت را برایم فراهم کرد.

استادان دلسوز دکتر شیرازی و استاد رجبی که این کوشش ثمره‌ی دقت نظر و حمایت ایشان است.

امیدوارم، ارزش و اعتبار این جُستار بتواند به بخشی از صبوری و همراهی بی‌دریغ همسر و فرزندم و همچنین دعاهای مهربانانه‌ی پدر و مادرم پاسخ گوید.

برای فراهم آمدن این تحقیق مدیون کوشش‌های خالصانه‌ی تنی چند از عزیزان، استادان و دوستانم هستم، گرچه ادای تشکر و سپاس جبران زحمات آنان نیست، اما همواره خود را مرهون حمایت‌های معنوی و تلاش‌های ایشان خواهم دانست؛

سیما افتخاری‌راد..... تایپ و ویرایش

پروین جلیلی..... تحلیل مطالعات میدانی و آماری

مهدی فلاّحی تکان تپه..... تدوین و صفحه‌آرایی

محمد علی نژاد..... ویرایش متون انگلیسی

ابوالقاسم اسدی..... تهیه‌ی منابع فارسی و لاتین

و

دکتر عبدالرحیم شهلائی - دکتر محمد روشن - دکتر صمد سامانیان

سپاس ایزد یکتا را که توان به‌پایان رساندن رساله‌ی حاضر را به من ارزانی داشت.

« خدا یا از من بگیر هر آن چه تو را از من بگیرد »

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع رساله دکتری

آقای مهران هوشیار رساله دکتری ۲۰ واحدی خود را در تاریخ ۹۰/۱۰/۲۶ با عنوان «بررسی نظام آموزش عالی در رشته هنرهای صناعی ایران» ارائه کردند. اعضای هیأت داوران نسخه نهایی این رساله را از نظر شکل و محتوا تأیید کرده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه دکتری پژوهش هنر پیشنهاد می کنند.

ردیف	اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱	استاد راهنمای اول	دکتر حبیب آیت اللهی	دانشیار	
۲	استاد راهنمای دوم	دکتر مهدی پوررضائیان	استادیار	
۳	استاد مشاور اول	استاد محمدعلی رجبی	مربی	
۴	استاد مشاور دوم	دکتر علی اصغر شیرازی	استادیار	
۵	استاد داور مدعو ۱	دکتر صمد سامانیان	استادیار	
۶	استاد داور مدعو ۲	دکتر مهرانگیز مظاهری	استادیار	
۷	استاد داور داخلی	دکتر محسن مراثی	استادیار	
۸	نماینده تحصیلات تکمیلی	عبدالرضا چارثی	مربی	

نام و نام خانوادگی مدیر گروه:

تاریخ و امضاء:

۹۰/۱۰/۲۶

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۲

فصل اول

۱- کلیات تحقیق.....	۸
۱-۱- تعریف، بیان، ضرورت و اهمیت مسئله‌ی پژوهش.....	۹
۲-۱- پرسش‌های پژوهش.....	۱۱
۳-۱- فرضیه‌های پژوهش.....	۱۲
۴-۱- اهداف، کاربردها و ارزش‌های نظری پژوهش.....	۱۳
۵-۱- سابقه و پیشینه‌ی پژوهش.....	۱۵
۶-۱- مخاطبان پژوهش.....	۱۵
۷-۱- روش و فنون اجرایی پژوهش.....	۱۶
۱-۷-۱- نوع پژوهش بر مبنای هدف.....	۱۸
۲-۷-۱- نوع پژوهش از نظر ماهیت و روش.....	۱۸
۳-۷-۱- روش و ابزار گردآوری اطلاعات.....	۱۹
۸-۱- متغیرهای پژوهش.....	۲۱
۱-۸-۱- بررسی روایی پرسش‌نامه.....	۲۲
۲-۸-۱- بررسی پایایی پرسش‌نامه.....	۲۲
۹-۱- جامعه آماری.....	۲۴
۱-۹-۱- روش نمونه‌گیری.....	۲۴
۲-۹-۱- معرفی روش آزمون فرضیه‌ها و روش تجزیه و تحلیل اطلاعات.....	۲۶
۱۰-۱- محدودیت‌های پژوهش.....	۲۸

فصل دوم

۲- مروری بر ادبیات و پیشینه‌ی تحقیق.....	۲۹
۱-۲- همایش سراسری آموزش هنر.....	۳۱

- ۲-۱-۱- آموزش آکادمیک هنر ۳۱
- ۲-۱-۲- پارادکس آموزش هنر ۳۴
- ۲-۱-۳- آموزش فن و فن آوری ۳۴
- ۲-۲- مجموعه مقالات هم‌اندیشی "معنویت و آموزش هنر" ۳۷
- ۲-۲-۱- رابطه‌ی آموزش، هنر و معنویت ۳۷
- ۲-۲-۲- نقش معنویت در ارتقای کیفیت آموزش هنر ۳۹
- ۲-۲-۳- مبادی آموزش هنر اسلامی ۴۰
- ۲-۲-۴- معنویت در سروده‌های سلطان‌علی‌مشهدی و آسیب‌شناسی دانشجویان هنر ۴۱
- ۲-۲-۵- بررسی رابطه‌ی شیوه‌های آموزشی و ارتباط آن با معنویت ۴۲
- ۲-۳- نیم‌نظری به آموزش هنر در ایران ۴۳
- ۲-۴- کارآیی نهادهای آموزش هنر بر بنیان متغیرهای اقتصادی ۴۵
- ۲-۵- بررسی و تبیین جایگاه آموزش عالی ایران در جهان ۴۷
- ۲-۶- تداوم یا توازی: تأملی در نظام دانشگاهی ایران و غرب ۴۹
- ۲-۷- طراحی استراتژی‌های اصلی پژوهش و تولید علم ۵۱
- ۲-۸- مطالعه‌ی تطبیقی نظام آموزش عالی ایران با سایر کشورها ۵۳
- ۲-۹- آسیب شناسی و رکود هنری، اقتصادی صنایع دستی در ایران ۵۴
- ۲-۱۰- طراحی الگوی برنامه درسی مقطع کارشناسی با تأکید بر پرورش مهارت‌های کارآفرینی ۵۶
- ۲-۱۱- بررسی موانع بین‌المللی کردن برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ۵۷
- ۲-۱۲- گزارشی از آموزش هنر در انگلستان ۵۸
- ۲-۱۳- هنر سنتی در بستر آموزش رسمی، تأملی در نظام آموزش عالی هنر در هند ۵۹
- ۲-۱۴- موقعیت رشته‌های هنری در کشور فرانسه ۶۲
- ۲-۱۵- چالش‌های جهانی شدن آموزش عالی ۶۴
- ۲-۱۶- مدیریت کیفیت فراگیر در نظام‌های آموزشی ۶۵
- ۲-۱۷- اعتبار دهی در نظام‌های آموزش عالی ۶۷
- ۲-۱۸- جهانی شدن و اصطلاحات آموزشی ۶۸
- ۲-۱۹- نقش آموزش هنری در ایجاد بازاری برای سنگاپور ۶۹
- ۲-۲۰- تغییرات ساختاری در آموزش عالی هنگ کنگ ۷۰
- ۲-۲۱- تنوع راهبردهای نظری و روش‌های جایگزین در تحقیقات آموزش عالی هنر و صنایع دستی ۷۲
- ۲-۲۲- هنر آموزش در موزه ۷۳

- ۳- مباحث و مفاهیم نظری تحقیق ۷۴
- ۳-۱- تاریخچه‌ی نظام‌های آموزشی ۷۵
- ۳-۱-۱- اهداف بنیادی و فلسفه‌ی آموزش در ایران باستان ۷۶
- ۳-۱-۲- تاریخ شکل‌گیری اولین مدارس در سرزمین پارس ۷۸
- ۳-۲- آموزش و پرورش و اهمیت آن در دین اسلام ۸۲
- ۳-۲-۱- آموزش و پرورش شیعیان در عهد عباسی ۸۷
- ۳-۲-۲- نهادهای آموزشی صدر اسلام ۸۸
- ۳-۲-۳- آغاز شکل‌گیری مکتب‌خانه‌ها در ایران ۸۹
- ۳-۲-۴- جایگاه تعلیم و تربیت در حکومت‌های مستقل ایرانی ۹۲
- ۳-۲-۵- اخوان الصفا و آموزش‌ها و آرمان‌های تربیتی آنان ۹۸
- ۳-۲-۶- آموزش و پرورش از سلجوقیان تا انقراض خوارزمشاهیان ۹۹
- ۳-۲-۷- آموزش و پرورش از دوره‌ی مغول و ایلخانان تا تأسیس دولت صفوی ۱۰۵
- ۳-۲-۸- آغاز روابط علمی ایران با دیگر کشورها ۱۱۰
- ۳-۲-۹- جایگاه دین اسلام در ارتقاء تمدن و نظام تربیتی جهان ۱۱۱
- ۳-۳- شکل‌گیری نظام آموزشی عالی در ایران ۱۱۵
- ۳-۴- جستاری در معنای لغوی و مفهوم دانشگاه ۱۱۸
- ۳-۴-۱- دانشگاه آموزشی ۱۲۲
- ۳-۴-۲- دانشگاه پژوهشی ۱۲۲
- ۳-۴-۳- دانشگاه به مثابه بنگاه ۱۲۳
- ۳-۴-۴- دانشگاه کارگاهی ۱۲۳
- ۳-۴-۵- دانشگاه نوآور ۱۲۳
- ۳-۵- فلسفه‌ی نظام‌های آموزشی ۱۳۱
- ۳-۵-۱- ضرورت تجدید نظر در فلسفه آموزش و پرورش معاصر ۱۳۹
- ۳-۵-۲- اصول تعلیم و تربیت و تحولات فرهنگی هزاره‌ی سوم ۱۴۰
- ۳-۶- نظام‌ها و نظریه‌های آموزش ۱۴۲
- ۳-۶-۱- آرمان‌گرایی ۱۴۳
- ۳-۶-۲- واقعی‌گرایی ۱۴۴
- ۳-۶-۳- طبیعت‌گرایی ۱۴۵

- ۳-۶-۴- عمل‌گرایی ۱۴۶
- ۳-۶-۵- وجودگرایی ۱۴۸
- ۳-۷-۷- حکمت تربیتی دین مقدس اسلام ۱۵۰
- ۳-۷-۱- هدف‌های تربیتی اسلام ۱۵۱
- ۳-۷-۲- اصول و قواعد اساسی در تربیت اسلامی ۱۵۳
- ۳-۸- روش‌های تعلیم و تربیت در قرآن و سنت ۱۵۶
- ۳-۹- اسلام و نظام‌های تربیتی ۱۵۸
- ۳-۱۰- اهداف نظام تربیتی و آموزش و پرورش در معاصر ۱۶۳
- ۳-۱۱- نظریه‌ی آشوب در نظام‌های آموزشی و دانشگاه‌های کشور ۱۷۱
- ۳-۱۱-۱- نظریه‌ی آشوب و آموزش ۱۷۳
- ۳-۱۲- آموزش‌عالی در پرتو جهانی شدن ۱۷۹
- ۳-۱۳- مفهوم و چالش‌های استقلال دانشگاهی ۱۸۱
- ۳-۱۳-۱- رویکرد دلیل‌گرا ۱۸۲
- ۳-۱۳-۲- رویکرد علت‌گرا ۱۸۳
- ۳-۱۴- دانش و فناوری مهم‌ترین منبع قدرت در جامعه ۱۸۴
- ۳-۱۵- تاریخچه استقلال دانشگاهی در ایران ۱۸۴
- ۳-۱۵-۱- سال‌های ۱۲۲۹ تا دوران پهلوی ۱۸۵
- ۳-۱۵-۲- سال‌های ۱۳۲۰-۱۲۹۹ ..... ۱۸۸
- ۳-۱۵-۳- سال‌های ۱۳۵۷-۱۳۲۰ ..... ۱۸۹
- ۳-۱۶- فرصت‌ها و تهدیدهای ناشی از تغییرات در برنامه و نظام‌های آموزشی ۱۹۴
- ۳-۱۷- چالش دانشگاه‌ها در انطباق با تغییرات و نیازهای هزاره‌ی سوم ۱۹۶
- ۳-۱۸- جهانی‌شدن آموزش‌عالی ۲۰۱
- ۳-۱۸-۱- برداشتهایی از بین‌المللی کردن برنامه و نظام‌های آموزشی ۲۰۱
- ۳-۱۹- عناصر برنامه‌ی درسی آموزش‌عالی ۲۰۲
- ۳-۱۹-۱- الگوی درخت ۲۰۳
- ۳-۱۹-۲- الگوی کریستال ۲۰۴
- ۳-۱۹-۳- الگوی قفس ۲۰۴
- ۳-۱۹-۴- الگوی دی.ان.ای ۲۰۵
- ۳-۱۹-۵- الگوی قارچ ۲۰۵
- ۳-۱۹-۶- الگوی آمیب ۲۰۶
- ۳-۲۰- هویت ملی و آموزش عالی ۲۰۶
- ۳-۲۰-۱- مفهوم، معنی و انواع هویت ۲۱۱

- ۲۱۴ ..... ۳-۲۰-۲- ضرورت توجه به هویت در برنامه‌ریزی نظام‌های آموزشی
- ۲۱۸ ..... ۳-۲۰-۳- آسیب‌الگو برداری از غرب در هویت
- ۲۲۰ ..... ۳-۲۰-۴- نگاه تاریخی به هویت ایرانی
- ۲۲۱ ..... ۳-۲۰-۵- نیازهای اساسی بشر در قرن بیست و یکم
- ۲۲۷ ..... ۳-۲۱-۲۱- تاریخچه‌ی مطالعه آموزش عالی
- ۲۲۸ ..... ۳-۲۱-۱- زمینه‌های بازنگری در رسالت آموزش عالی
- ۲۲۹ ..... ۳-۲۱-۲- چستی علم
- ۲۳۲ ..... ۳-۲۱-۳- برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۳ ..... ۳-۲۲-۲۲- تاریخچه‌ی برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۵ ..... ۳-۲۲-۱- مبانی برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۵ ..... ۳-۲۲-۲- اجزای برنامه‌ی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۵ ..... ۳-۲۲-۳- مراحل برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۷ ..... ۳-۲۲-۴- الگوهای برنامه‌ریزی درسی در آموزش عالی
- ۲۳۹ ..... ۳-۲۳-۲۳- وضعیت برنامه‌های درسی در آموزش عالی کشور و گوناگونی انواع آن
- ۲۳۹ ..... ۳-۲۳-۱- نوآوری در برنامه‌ریزی درسی آموزش عالی
- ۲۴۰ ..... ۳-۲۳-۲- اشتغال و آموزش عالی
- ۲۴۱ ..... ۳-۲۳-۳- انتقال به جامعه علمی
- ۲۴۳ ..... ۳-۲۳-۴- آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی دانشگاه‌ها
- ۲۴۵ ..... ۳-۲۳-۵- فلسفه‌ی وجودی دانشگاه
- ۲۴۵ ..... ۳-۲۳-۶- ساختار فکری غالب در دانشگاه
- ۲۴۶ ..... ۳-۲۳-۷- دانشگاه به عنوان یک نظام
- ۲۴۷ ..... ۳-۲۳-۸- ابزارها و سیاست‌های نظم‌آفرین
- ۲۴۸ ..... ۳-۲۴-۲۴- چالش‌های آموزش عالی در ایران هزاره‌ی سوم
- ۲۵۱ ..... ۳-۲۵-۲۵- بررسی نظام‌های آموزش عالی در برخی کشورها
- ۲۵۱ ..... ۳-۲۵-۱- نظام آموزش عالی جمهوری خلق چین
- ۲۵۳ ..... ۳-۲۵-۲- نظام آموزش عالی ژاپن
- ۲۵۴ ..... ۳-۲۵-۳- نظام آموزش عالی اندونزی
- ۲۵۵ ..... ۳-۲۵-۴- نظام آموزش عالی الجزایر
- ۲۵۶ ..... ۳-۲۵-۵- نظام آموزش عالی مصر
- ۲۵۷ ..... ۳-۲۵-۶- نظام آموزش عالی تونس
- ۲۵۷ ..... ۳-۲۵-۷- نظام آموزش عالی برزیل
- ۲۵۹ ..... ۳-۲۵-۸- نظام آموزش عالی استرالیا

- ۲۶-۳- هنرهای صناعی و تاریخ آن ۲۶۰
- ۱-۲۶-۳- انواع و طبقه بندی صنایع هنری ۲۶۱
- ۲-۲۶-۳- اثرات اقتصادی و اجتماعی هنرهای صناعی ۲۶۸
- ۳-۲۶-۳- نقش هنرهای صناعی در بالا بردن سطح اشتغال ۲۶۹
- ۴-۲۶-۳- نقش هنرهای صناعی در ازدیاد درآمد سرانه ۲۷۰
- ۵-۲۶-۳- نقش هنرهای صناعی در تولید ملی ۲۷۰
- ۶-۲۶-۳- نقش هنرهای صناعی در توسعه گردشگری و مبادلات فرهنگی ۲۷۱
- ۷-۲۶-۳- نقش هنرهای صناعی در توسعه صادرات ۲۷۲
- ۸-۲۶-۳- ابعاد فرهنگی و هنری هنرهای صناعی ۲۷۳
- ۲۷-۳- آشنایی با شورای جهانی هنرهای صناعی ۲۷۵
- ۲۸-۳- جایگاه هنرهای صناعی در دنیای معاصر ۲۷۶
- ۲۹-۳- هنرهای صناعی و آموزش عالی ۲۸۰
- ۳۰-۳- نگاهی گذرا به تاریخ آموزش رسمی هنر و صنایع هنری ایران ۲۸۲
- ۱-۳۰-۳- تاریخچه‌ی مدرسه‌ی صنایع مستظرفه ۲۸۲
- ۲-۳۰-۳- تاریخچه هنرستان صنایع قدیمه ۲۸۵
- ۳-۳۰-۳- هنرستان عالی هنرهای زیبا ۲۸۹
- ۳۱-۳- نظام آموزشی و پژوهشی حوزه ۲۹۲
- ۱-۳۱-۳- نظام آموزشی حوزه ۲۹۳
- ۲-۳۱-۳- نظام سنتی آموزش حوزوی ۲۹۴
- ۳-۳۱-۳- اجرای نظام آموزش سنتی ۲۹۵
- ۴-۳۱-۳- اهداف پژوهشی و آموزشی حوزه ۳۰۰
- ۳۲-۳- نقد نظام سنتی آموزش حوزوی ۳۰۲
- ۱-۳۲-۳- نظام جدید آموزش حوزه ۳۰۳
- ۲-۳۲-۳- نقد نظام جدید آموزش حوزوی ۳۰۶

فصل چهارم

۴- تجزیه و تحلیل و بحث انتقادی ۳۰۸

- ۱-۴- آمار و جایگاه آن در تحلیل داده‌ها ۳۰۹
- ۲-۴- تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌های نمونه ۳۱۲
- ۱-۲-۴- بررسی موقعیت علمی افراد پاسخ دهنده ۳۱۲
- ۲-۲-۴- بررسی توصیفی جنسیت دانشجویان پاسخ دهنده ۳۱۳

- ۳-۲-۴- بررسی وضعیت تحصیلی دانشجویان پاسخ دهنده ۳۱۳
- ۴-۲-۴- بررسی توصیفی دانشگاه محل تحصیل دانشجویان پاسخ ۳۱۴
- ۳-۴- نتایج استنباطی داده‌ها ۳۱۵
- ۱-۳-۴- بررسی فرضیه‌های تحقیق در حالت کلی ۳۱۶
- ۱-۱-۳-۴- بررسی فرضیه اول ۳۱۶
- ۲-۱-۳-۴- بررسی فرضیه دوم ۳۱۸
- ۳-۱-۳-۴- بررسی فرضیه سوم ۳۲۱
- ۴-۱-۳-۴- بررسی فرضیه چهارم ۳۲۴
- ۵-۱-۳-۴- رتبه بندی فرضیه‌های معنی‌دار در حالت کلی ۳۲۶
- ۶-۱-۳-۴- بررسی لزوم تدوین نظام نوین آموزشی ۳۲۷
- ۲-۳-۴- بررسی فرضیه‌های تحقیق براساس نظرسنجی از اعضای هیئت‌علمی ۳۳۰
- ۱-۲-۳-۴- بررسی نرمال بودن متغیرها به نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۰
- ۲-۲-۳-۴- بررسی فرضیه اول براساس نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۱
- ۳-۲-۳-۴- بررسی فرضیه دوم براساس نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۳
- ۴-۲-۳-۴- بررسی فرضیه سوم بر اساس نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۵
- ۵-۲-۳-۴- بررسی فرضیه چهارم بر اساس نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۷
- ۶-۲-۳-۴- رتبه‌بندی فرضیه‌های معنی‌دار براساس نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۳۹
- ۷-۲-۳-۴- بررسی لزوم تدوین نظام نوین آموزشی به نظر اعضای هیئت‌علمی ۳۴۰
- ۳-۳-۴- بررسی فرضیه‌های تحقیق براساس نظر دانش‌آموختگان ۳۴۲
- ۱-۳-۳-۴- بررسی فرضیه اول بر اساس نظر دانشجویان ۳۴۲
- ۲-۳-۳-۴- بررسی فرضیه دوم بر اساس نظر دانشجویان ۳۴۴
- ۳-۳-۳-۴- بررسی فرضیه سوم بر اساس نظر دانشجویان ۳۴۶
- ۴-۳-۳-۴- بررسی فرضیه چهارم بر اساس نظر دانشجویان ۳۴۹
- ۵-۳-۳-۴- رتبه‌بندی فرضیه‌های معنی‌دار بر اساس نظر دانشجویان ۳۵۱
- ۶-۳-۳-۴- بررسی لزوم تدوین نظام نوین آموزشی ۳۵۲

فصل پنجم

- ۵- یافته‌ها و نتایج تحقیق ۳۵۵
- ۱-۵- تربیت در نظام آموزش عالی هنرهای صناعی ۳۵۶
- ۱-۱-۵- ریشه‌یابی واژه‌ی تربیت ۳۶۱
- ۲-۱-۵- نوزایی معنوی در جهان معاصر ۳۶۳

- ۲-۵- تحلیل آموزش هنر در برخی از کشورها ۳۶۶
- ۱-۲-۵- آموزش رسمی هنر در غرب ۳۶۶
- ۱-۱-۲-۵- انگلستان ۳۶۶
- ۲-۱-۲-۵- فرانسه ۳۶۸
- ۳-۱-۲-۵- آلمان ۳۶۹
- ۴-۱-۲-۵- ایتالیا ۳۶۹
- ۲-۲-۵- آموزش رسمی هنر در شرق ۳۷۰
- ۱-۲-۲-۵- هندوستان ۳۷۰
- ۳-۵- آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی پژوهشی کشور ۳۷۴
- ۱-۳-۵- عوامل آسیب‌زای آموزش و پژوهش در کشور ۳۷۵
- ۴-۵- آغاز نظام آموزش رسمی یا تقلیدی هنر در ایران ۳۸۱
- ۱-۴-۵- دارالفنون ۳۸۲
- ۲-۴-۵- مدرسه‌ی رشدیه ۳۸۲
- ۳-۴-۵- مدرسه‌ی صنایع مستظرفه ۳۸۳
- ۵-۵- ارتقای سطح علوم در کشور ۳۸۷
- ۱-۵-۵- چگونگی ارتقای آموزش ۳۸۷
- ۶-۵- پیشنهاد و ارائه‌ی راهکار ۳۹۳
- ۱-۶-۵- شناخت شرایط اجتماعی جامعه و کاربرد آن در آموزش ۳۹۴
- ۲-۶-۵- اصلاح نحوه‌ی ارزشیابی و پذیرش دانشجو ۳۹۵
- ۳-۶-۵- تغییر در مقطع تحصیلی رشته‌ی هنرهای صناعی ۳۹۸
- ۴-۶-۵- ضرورت ایجاد هماهنگی بین موضوع پایان‌نامه‌ها و دروس آموزشی ۳۹۹
- ۵-۶-۵- گرایش‌های تخصصی در رشته‌ی هنرهای صناعی ۴۰۰
- ۶-۶-۵- جایگاه فناوری اطلاعات و ارتباطات در هنرهای صناعی ۴۰۲
- ۷-۵- پیشنهاد نظام نوین آموزش عالی تخصصی در رشته‌ی هنرهای کاربردی ۴۰۳
- ۱-۷-۵- تعریف رشته و اهداف بنیادین آن ۴۰۴
- ۲-۷-۵- اهمیت و ضرورت ۴۰۵
- ۳-۷-۵- نقش و توانایی ۴۰۶
- ۴-۷-۵- طول دوره و شکل نظام درسی ۴۰۶
- ۵-۷-۵- تعریف پروژه‌ی پایانی ۴۰۷
- ۶-۷-۵- ساختار شکلی نظام پیشنهادی رشته‌ی هنرهای کاربردی ۴۰۸
- ۸-۵- برنامه‌ریزی بنیادین آموزشی در تمامی سطوح تحصیلی ۴۱۱
- ۱-۸-۵- آموزش عالی و پژوهش در فرآیند توسعه ۴۱۳

- ۴۱۷ ..... ۲-۸-۵- کمیت و کیفیت در نظام آموزش عالی
- ۴۲۰ ..... ۳-۸-۵- دانش‌آموختگان و اشتغال
- ۴۲۱ ..... ۱-۳-۸-۵- دانش‌آموختن و دانش‌آموختگان
- ۴۲۲ ..... ۲-۳-۸-۵- ساز و کارهای مبارزه با بیکاری دانش‌آموختگان
- ۴۲۳ ..... ۳-۳-۸-۵- روزآمد کردن اطلاعات دانش‌آموختگان
- ۴۲۴ ..... ۹-۵- نتیجه‌گیری
- ۴۴۱ ..... ۱-۹-۵- توصیه‌ها، محدودیت‌ها و کاستی‌ها
- ۴۴۶ ..... ۶- فهرست آیات و روایات
- ۴۴۷ ..... ۷- فهرست اعلام
- ۴۴۸ ..... ۸- فهرست جداول و نمودارها
- ۴۵۳ ..... ۹- فهرست منابع
- ۴۶۶ ..... ۱۰- ضمیمه شماره یک (نمونه پرسش‌نامه‌های آماری)
- ۴۷۱ ..... ۱۱- ضمیمه شماره یک (اسناد و مدارک مدرسه صنایع قدیمه و مستظرفه)
- ۴۸۰ ..... ۱۲- چکیده انگلیسی

پیشگفتار

مطالعه، تحصیل و فعالیت حرفه‌ای به عنوان مدرس و عضو هیأت علمی در رشته صنایع دستی در کنار انجام وظیفه در سمت مدیریت این رشته (در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد) به مدت بیش از هشت سال، نگاهی کارشناسانه و در عین حال انتقادی به سیستم آموزشی و نظام تدوین شده برای تدریس آن را برای اینجانب الزامی نموده است. بدون تردید همراهی و حضور در محیط دانشگاه در طول پانزده سال به عنوان دانشجو، مربی و مدیر گروه و همچنین تجربه‌ی شاگردی محضر استادان برجسته رشته‌ی هنرهای صناعی، تجربیات قابل تأمل و ارزشمندی را در سابقه فعالیت علمی و تحقیقاتی اینجانب به بار نشانده است، که اگر چه تاکنون تدوین نگردیده اما ارزش و لزوم پرداختن به این مهم را در ذهن پرورانده است. افتخار تحصیل در مقطع دکترای پژوهش هنر دانشگاه شاهد فرصت مناسب و مغتنمی بود تا با نیت رفع مشکلات، نواقص و کاستی‌های نظام آموزش عالی در رشته‌ی صنایع دستی، موضوع رساله‌ی دکترای خود را به بازبینی، آسیب‌شناسی و در نهایت تدوین نظامی نوین و پیشنهاد آن برای رشته‌ی هنرهای صناعی ایران اختصاص دهم. با این امید که با راهنمایی و هدایت مدبرانه و تجربیات ارزشمند استادانی دلسوز و آگاه به ارزش‌های مستتر در هنرهای بومی، ملی و ایرانی بتوانم دین خود را به فرهنگ، هویت، اجداد و جامعه‌ی خود در این راه ادا نمایم.

تحقق این آرمان بدون تردید مستلزم طی طریق در مسیری پر تلاطم و ناهموار بود که عشق به مقصد تنها انگیزه برای تحمل رنج این سفر شد.

در اینجا لازم می‌دانم از تمامی استادان اندیشمند و فرهیختگانی که در طول مدت تحصیل، درست اندیشیدن را به من آموختند قدردانی نموده و این پروژه را به تمامی معلمان عزیز به خصوص استادان راهنما و مشاور گرامی خود تقدیم نمایم. همچنین سپاسگذاری ویژه‌ای دارم از ریاست محترم دانشگاه سوره، دکتر محمد روشن که با حمایت‌های مدبرانه‌ی خود فرصت آغاز این حرکت پژوهشی را فراهم نمود. در پایان، تشکر می‌کنم از ریاست محترم دانشکده‌ی هنر دانشگاه شاهد، دکتر علی اصغر شیرازی و تمامی همکاران زحمت‌کش و صبور ایشان در گروه تحصیلات تکمیلی و دکترای پژوهش هنر، معاونت پژوهشی، معاونت آموزشی، کتابخانه، واحد انتشارات و ... آن مجموعه، به خصوص سرکار خانم غفاری و سرکار خانم حاجیان که در طول مدت تحصیل خاطرات خوبی از دانشکده‌ی هنر دانشگاه شاهد را با برخورد شایسته و عملکرد منظم و دقیق خود برای دانشجویان آفریدند.

مقدمه

آنچه امروز به عنوان هنر سنتی در فرهنگ‌های بشری حضور دارد، تداوم میراث گرانبهایی است که در طی قرون متمادی از طریق کشف، شهود و سلوک هنرمندان به ارزشی ماندگار بدل گشته و امروزه به دست ما رسیده است. میراثی باارزش که ماحصل تجربیات اجداد و اعتقاد گذشتگان ماست. این میراث در طول تاریخ تمدن بشری در هر فرهنگی به عنوان آداب، رسوم، سنن، فرهنگ و در نهایت هویت اجتماعی اقوام و ملل را تشکیل می‌دهد. این هویت بومی و تعبیری چون تاریخ، فرهنگ، تمدن و سنت جز این نیست که تجربه عملی و علمی نیاکان ماست. این تجارب به شکلی پیوسته، بقاء و تکامل این هنر را در تمامی فرهنگ‌ها تضمین می‌کند. انقطاع این تجارب چه در حوزه‌ی آموزشی و چه در حوزه‌ی آداب معنوی و اخلاقی باعث رکود و بیگانگی جامعه امروز با هویت گذشته خویش خواهد بود.

در این میان اما با ورود فرهنگ غرب و رواج مصرف‌گرایی ناشی از عصر صنعت در میان جوامع بومی و سنتی، به تدریج این فرهنگ و هویت اصیل، رنگ می‌بازد و جایگاه ارزشی خود را از دست می‌دهد و امروز در عصر سرعت، فن‌آوری و ارتباطات، می‌رود تا به فراموشی سپرده شود. هنرهای صناعی ایران، اما به عنوان قدیمی‌ترین حرفه و صنعت در این مرز و بوم، کاربردی‌ترین هنر گذشته‌های دور تاکنون می‌باشد و شایسته است تا جایگاه رفیع آن در فرهنگ، هنر و حتی اقتصاد جامعه حفظ و تداوم یابد. این آثار ارزشی، از دوره‌ی نوسنگی به صورت ابزار و وسایل ساده‌ای که از سنگ‌های صیقل خورده ساخته شده است تا آثار متنوع و گوناگون سفالی که از هزاره‌های ششم ق.م. به این سو در دسترس بوده و زینت‌بخش موزه‌هاست تا جام‌های ساخته شده از طلا و نقره و ریتون‌های بی‌نظیر هزاره‌های دوم و اول ق.م. و آثار ظریف و ارزشمند شیشه‌ای و سنگ‌تراشی و حکاکی‌ها و قلمزنی‌های استثنایی دوره‌های هخامنشی و ساسانی و سرانجام قالی زیبای پازیریک مربوط به حدود ۵۰۰ ق.م. که اقتدار کهن و پیشینه مستحکم ایران را در بافت قالی به ثبوت میرساند، همه و همه نشانه‌هایی از جایگاه شایسته و انکارناپذیر هنر ایران و به ویژه از سده‌ی دوم هجری قمری در هنر اسلامی و من جمله زمینه‌هایی چون معماری، هنرهای صناعی، خوشنویسی و کتاب‌آرایی و در قرون بعدی در نگارگری داشته است آنچنان بارز و چشمگیر بوده و هست که تمامی صاحب‌نظران را به تعهد و ایمان هنرمندان ایرانی و تحسین هنر آن‌ها و جایگاه منحصر به فرد صنعتگران این مرز و بوم در پیشبرد هنر اسلامی، معترف ساخته است.

امروزه رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی بدون توجه به اجزاء آن چندان امکان پذیر نیست و توزیع اشتغال بین بخش‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی تابع دو عامل اصلی نیروی کار و سرمایه می‌باشد که در این بین هنرهای صنایع به دلیل ویژگی‌های خاص همانند، سرمایه‌زایی، کاربردی، مشارکت زنان در تولید، ایجاد تنوع در منابع مالی و اقتصادی خانواده، عدم نیاز به سرمایه‌گذاری کلان، استفاده از منابع بومی و محلی و بسیاری دیگر از عوامل اقتصادی و فرهنگی دیگر نظیر ایجاد ارزش افزوده، حفظ فرهنگ ملی و اصالت بومی، انتقال ارزش‌ها و هنر در میان نسل‌ها و ایجاد پیوندی معناگرا میان آن‌ها و ... می‌تواند یکی از مهم‌ترین عوامل و راه‌حل‌های مبارزه با معضلات فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی عصر حاضر باشد.

در این میان صنایع دستی و هنرهای سنتی که بازتابی از تاریخ و تمدن هر قوم و ملت است، مهم‌ترین و تأثیرگذارترین نقش را در زمینه‌ی حفظ، تبادل و انتشار فرهنگ‌ها و سنن مناطق مختلف کشور به نسل‌ها و اقوام گوناگون بازی می‌نماید و شایسته است تا هر چه بیشتر به این بخش از فرهنگ و هنر مملکت توجه و پرداخته شود. در این میان مسائل و مشکلات و کمبودهای آموزشی، ترویج و تحقیق در حوزه‌ی هنرهای صنایع و سنتی، از جمله مهم‌ترین مسائلی است که باید مدنظر مسئولین و برنامه‌ریزان چشم‌انداز کشور قرار گیرد.

با توجه به اهمیت این موضوع و ضمن در نظر گرفتن شرایط فعلی جامعه، نیازهای روز و آسیب‌شناسی رشته‌ی صنایع دستی که هم اکنون در مقطع کارشناسی در دانشگاه‌های هنری کشور در حال تربیت هنرجو می‌باشد، این تحقیق قصد آن دارد تا به نقد و تحلیل این رشته پرداخته و در نهایت با استدلالی منطقی و علمی به طرحی پیشنهادی برای تدوین یک نظام جایگزین و شایسته‌ی هنرهای صنایع و کاربردی دست یابد.

به این منظور این پژوهش در پنج فصل به ترتیب و شرح زیر تنظیم گردیده است:

در این پژوهش کاربردی انتخاب روش اجرایی، تنظیم فصل‌ها طبق اصول ساختاری و منطق حاکم بر روش تحقیق علمی و دانشگاهی تعریف شده است؛

فصل اول؛ به کلیات طرح تحقیق و توجیه علمی آن خواهیم پرداخت. این فصل می‌باید شامل معرفی گزیده‌ای از طرح کلی تحقیق باشد. به این منظور بیان مسئله‌ی تحقیق و مباحثی از این دست که چرا این تحقیق را انجام داده‌ایم، محدودیت‌ها یا مشکلاتی که در موضوع تحقیق مشاهده کرده‌ایم، چه بوده است و اهمیت پاسخ‌گویی به آن‌ها چیست؟ در ادامه، ذکر "اهداف" و "سؤالات تحقیق" از ضروریات است. به همین خاطر این قسمت بعد از "بیان مسئله" اضافه خواهد شد. بیان "سابقه‌ی پژوهش" موضوعی است که در ادامه‌ی فصل اول به

آن پرداخته می‌شود. همچنین در این بخش اشاره خواهد شد که با انجام این پژوهش در نهایت چه اتفاقی خواهد افتاد و محقق چه انتظاری را از نتیجه‌ی تحقیق پیش‌بینی کرده و امیدوار است تا به آن دست یابد. در واقع طرح کلی تحقیق صورت کوچک شده و خلاصه‌ای از روش و فنون اجرایی از جمله معرفی نوع تحقیق، روش‌های گردآوری اطلاعات، معرفی جامعه‌ی آماری، تعداد نمونه‌ها، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و دامنه‌ی نظری تحقیق است.

فصل دوم؛ بنا بر اهمیت موضوع و ادبیات بدست آمده و به منظور نقدی بر ادبیات و پیشینه تحقیق در متون داخلی و خارجی آورده شده است؛ باید توجه داشت که پیشینه‌ی تحقیق با معرفی تاریخچه‌ی تحقیق تفاوت اساسی و ساختاری دارد. منظور از پیشینه، مرور کلیه‌ی پژوهش‌هایی است که در رابطه با موضوع تحقیق موردنظر توسط دیگر پژوهشگران در داخل یا خارج از کشور انجام پذیرفته است. بدیهی است که پرداختن به پیشینه و سابقه‌ی تحقیق برای ما این نفع را در پی خواهد داشت که با روش‌های انتخابی محققین پیش از خود آشنا شده و از نتایج کار آن‌ها اطلاع حاصل کنیم و در نهایت ضمن ارتقاء میزان دانش و آگاهی خود از موضوع موردنظر، آن را از منظر و نقطه نظرات متفاوت مورد نقد و بررسی قرار دهیم. به این منظور هر تحقیق و پژوهشی را که به هر نحوی با موضوع ما ارتباط داشته و به آن نزدیک بوده انتخاب کرده و پس از ذکر چکیده‌ی آن، نقدی کوتاه و مفید بر آن اضافه می‌نماییم. مطالعه‌ی پیشینه‌ی موردنظر می‌تواند به روش‌های مطالعه‌ی تحقیق‌های همسان، تحقیق‌های هم‌سو و در انتها تحقیق‌های هم‌سنخ، براساس اولویت انجام پذیرد.

بدون تردید بهره‌گیری از روش‌شناسی مورد استفاده‌ی دیگر محققین، به عنوان تکیه‌گاهی برای استدلال در مرحله‌ی ارزیابی فرضیه‌ها مفید فایده بوده و زمینه را برای ارتقاء سطح علمی پروژه هموار خواهد ساخت.

فصل سوم؛ مباحث نظری است که در آن کلیه‌ی یافته‌های نظری و خلاصه‌ی نظریه‌های موجود در رابطه با تحقیق و نیز توجه دیگر محققان و دانشمندان به موضوع پژوهش به صورتی منظم درج می‌گردد. برای نگارش این فصل، ابتدا به شناسایی واژگان کلیدی (آشکار و نهان) تحقیق پرداخته شده و سپس آن‌ها را یکی یکی به صورتی مبسوط شرح می‌دهیم.

از آنجایی که آموزش، زیرمجموعه‌ی فرهنگ جامعه است و جامعه نیز متأثر از فرهنگ جهانی می‌باشد، بدون شک آموزش در دوران معاصر نمی‌تواند و نباید کارکرد و نظامی ثابت و پایدار را دنبال نماید. چرا که براساس مباحثی که در فصول قبل به آن‌ها اشاره و تأکید شد، در هر دگرگونی (تاریخی - فرهنگی)، هدف، ساختار و روش آموزش نیز تغییر می‌کند. برنامه‌های

آموزشی در هر سطحی که باشند، ناچارند اهداف و چشم‌اندازهای خود را با نیازها، تحولات و مختصات روز جامعه همراه و هم‌سو گردانند.

در جهان در حال تغییر، دانش و مهارت نمی‌تواند محتوایی ثابت داشته باشد، اگرچه اهداف غایی آموزش به انتقال میراث علمی و فرهنگی، حفظ هویت، انتقال دانش و مهارت گذشتگان استوار باشد. متأسفانه مشکل اصلی در آموزش هنرهای سنتی و صناعی، از ابتدای تصویب و برنامه‌ریزی با نوعی نگاه تقلیدی و برداشت صوری از شیوه‌ها، سبک‌ها و روش‌ها (تکنیک‌ها) از فرهنگ بیگانه و الگوبرداری، بدون در نظر گرفتن مبانی نظری آن، آغاز شد. از سوی دیگر علاوه بر ضعف محتوا در سرفصل دروس، کاستی در سطح دانش تخصصی و علمی مدرسان این رشته نیز مشکل را دوچندان نمود. مدیران آموزشی در رشته‌های هنرهای صناعی چاره‌ای نداشتند تا برای جبران این ضعف و کاستی بار دیگر دست به دامان منابع بیگانه، از جمله منابع مدون هنر غرب و گاه استادان و دانش‌آموختگان از فرنگ برگشته، آن‌هم در رشته‌هایی همچون، جامعه‌شناسی، تاریخ‌هنر، نقاشی، یا در نزدیک‌ترین فضای محتوایی به هنرهای سنتی، دانش‌آموختگان رشته‌ی معماری شوند. به این ترتیب بود که به تدریج دستیابی به روش و شیوه‌ای برای رفع مشکلات و نواقص محتوایی در واحدها و برنامه‌های درسی در طول دوره‌ی تحصیل، جایگزین رسالت اصلی آموزش دانشگاهی و ایجاد مقدماتی برای اندیشیدن، آشنا کردن هنرجو با امکانات و تنوع زبان و بیان در هنر، ایجاد انگیزه‌ی خلاقیت و همچنین معرفی ظرفیت‌های بی‌شمار فنون سنتی در کنار فناوری روز برای بیان تجسمی و کاربردی هنر شد.

این روند، آغاز مظلومیت رشته‌ی صنایع‌دستی در میان رشته‌های هنری بود. رشته‌ای که به جرأت می‌توان آن را زیربنای فرهنگ و هویت اصیل ایرانی دانست. اما به وضوح مشخص است که بخش اعظمی از این ضعف و نقصان آموزشی این رشته، متوجه نظام آموزش عالی بوده و لازم است تا نگاهی جامع به وضعیت آموزشی این رشته در ابعاد کمی و کیفی داشته باشیم. به این منظور وضعیت کمی و کیفی آموزش این رشته برای نمونه در دانشگاه هنر به عنوان اولین مرکز آموزشی در پذیرش هنرجوی رشته‌ی صنایع‌دستی، دانشگاه هنر اصفهان و شیراز به عنوان نمونه‌هایی از معتبرترین مراکز آموزشی این رشته در شهرستان و همچنین دانشگاه سوره به عنوان بزرگ‌ترین مرکز آموزش غیردولتی که تربیت هنرجو در رشته‌ی صنایع‌دستی را تاکنون عهده‌دار هستند، در این فصل مورد بررسی قرار دادیم. و به این نتیجه‌ی قابل تأمل دست یافتیم؛ تا زمانی که نظام برنامه‌ریزی، سیاسی و توسعه‌ی کشور به این اعتقاد و باور، ایمان نیاورد که هنر و فرهنگ یک سرزمین و تمدن، نقشی بنیادی و تعیین‌کننده در سرنوشت،

رشد و توسعه‌ی کشور دارد، مشکلات و کاستی‌های آن به خصوص در امر آموزش و تربیت نیروهای کارشناس مرتفع نشده و نظام آموزش عالی کشور به هدف والای خود یعنی تربیت نیروهای متخصص، کارشناس و توانمند در عرصه‌ی فرهنگ و هنر دست نخواهد یافت. چرا که این مهم پیش از هرگونه برنامه‌ریزی و ارائه‌ی راهکار اجرایی نیازمند فرهنگ‌سازی و ایجاد باور اجتماعی در تمامی سطوح است. با این وجود تا پیش از دستیابی به این آرمان، که بخشی از ایده‌آل‌های این پژوهش می‌باشد، می‌توان به موارد زیر به عنوان پیشنهادهایی واقعی و راهکارهایی راهبردی و قابل اجرا (با تأکید و تکیه بر نقشه‌ی جامع علمی کشور؛ مصوب ۱۳۸۹)، جهت رفع گوشه‌ای از موانع پیشرفت در امر آموزش و تربیت در رشته‌ی صنایع دستی در فصل مربوط به پیشنهاد نظام نوین آموزش عالی در رشته‌ی هنرهای کاربردی (فصل پنجم) اشاره نمود؛

- شناخت شرایط اجتماعی جامعه و کاربرد آن در امر آموزش.
- اصلاح نحوه‌ی ارزشیابی و پذیرش دانشجو.
- تغییر در مقطع تحصیلی رشته‌ی هنرهای صنایع دستی (صنایع دستی).
- ضرورت ایجاد هماهنگی بین موضوع پایان‌نامه‌ها و دروس آموزشی در طول تحصیل.
- ایجاد گرایش‌های تخصصی و کارآمد در رشته‌ی هنرهای صنایع دستی.
- توجه به جایگاه فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش این رشته.

فصل چهارم: در این فصل نوبت به تجزیه، تحلیل داده‌های پژوهش می‌رسد که در آن، محقق با توجه به الگوی نظری، اهداف و فرضیه‌های تحقیق خود، اطلاعات و داده‌ها را با یکدیگر مرتبط ساخته، اثبات فرضیه‌ها، پاسخ‌گویی به مسئله‌ی تحقیق و مجهولات اولیه را معلوم می‌سازد.

فصل پنجم: در این فصل یافته‌های آماری و مطالعات میدانی تحقیق به همراه بحث و استدلال پژوهشگر درباره‌ی هر یافته و پیشنهاد نظام نوین برای رشته‌ی هنرهای کاربردی (هنرهای صنایع دستی)، ارائه می‌گردد و در پایان، نتیجه‌گیری نهایی، پیشنهادها، پژوهش و محدودیت‌های آن پس از پاسخ به سؤال‌های اصلی و اثبات یا رد فرضیه‌های تحقیق بیان شده است. با این امید که راه را برای تحقیق‌های بعدی در این زمینه هموارتر سازد. تنظیم نمایه، ضمایم و معرفی منابع مورد استفاده، برای تفهیم بهتر و هر چه بیشتر موضوع، قدم‌های پایانی است که در هر تحقیق مدنظر محقق قرار گرفته و در این پژوهش نیز ارائه می‌شوند.

لازم به یادآوری است که بنا بر حساسیت و تأکید استاد راهنمای فرهیخته‌ی خود آقای دکتر آیت‌اللهی عزیز، تمامی واژگان مورد استفاده در متن اصلی، متناسب با نظر فرهنگستان زبان و ادبیات پارسی تغییر نموده و مابه‌ازای آن‌ها در صورت ضرورت به پانویس برگه‌ها اضافه شده است. به همین دلیل در برخی از نقل‌قول‌های مستقیم، نگارنده برای رعایت این مهم مجبور به دخالت در متن اصلی گردیده است. همچنین از آنجایی که موضوع و هدف اصلی در این پژوهش نقد و تحلیل روند اجرایی رشته‌ی کارشناسی صنایع‌دستی در دانشگاه‌های ایران می‌باشد، بنا بر نظر استاد محترم راهنما، هرکجا به این رشته و ساختار آن اشاره شده، از واژه‌ی نادرست "صنایع‌دستی" و در دیگر موارد از واژه‌ی مناسب‌تر "هنرهای صناعی"^۱ بهره‌برداری شده است.

---

^۱ - نگارنده این متن در طرح پیشنهادی خود که در بخش هفتم از فصل پنج به آن پرداخته شده از واژه‌ی هنرهای کاربردی استفاده نموده است.